

Úloha II.E ... Nasycený a vypuštěný 5 bodů; průměr 2.35; řešilo 31 studentů

Nasypete-li do sklenice s vodou špetku soli, sůl se zpravidla bez obtíží rozpustí. Budete-li však sůl do vody dále přidávat, dojde při určitém množství k nasycení roztoku a další sůl se již rozpouštět nebude.

Změřte co nejpřesněji rozpustnost kuchyňské soli (nebo jiné rozumně rozpustné látky) ve vodě z vodovodu. Naměřenou hodnotu porovnejte s hodnotou v tabulkách a případnou odlišnost vysvětlete. (Rozpustností rozumíme poměr hmotností rozpouštěné látky ke hmotnosti rozpouštědla při nasycení roztoku.)

Teorie

Než začneme se samotným měřením, je dobré rozmyslet si, co přesně budeme měřit, jakým způsobem bude daný experiment probíhat a jaký výsledek očekáváme. Podle zadání máme co nejpřesněji změřit rozpustnost kuchyňské soli ve vodě z vodovodu.

Abychom co nejlépe snížili chybu, kterou je každé fyzikální měření zatíženo, snažíme se pracovat důkladně s co nejpřesnějšími pomůckami. Pro náš experiment použijeme nejlépe rovnoramenné váhy (či jiné váhy měřící s velkou přesností) a libovolnou nádobu na vodu vhodných proporcí (např. obyčejnou skleničku).

Samotné měření bude probíhat tak, že do skleničky vždy napustíme jisté množství vody z vodovodu, do které postupně přidáme po malých dávkách kuchyňskou sůl a za pomoci míchání necháme rozpustit. Sůl budeme přidávat do doby, než se přestane v roztoku rozpouštět.

Rozpustnost každé látky závisí na vlastnostech látky samotné, vlastnostech rozpouštědla, teplotě a tlaku okolí. Předpokládáme, že teplota a tlak okolí se během experimentu nezmění. Množství rozpuštěné látky (kuchyňské soli) se v závislosti na množství rozpouštědla (vody z vodovodu) lineárně stoupá – jedná se o přímou úměru (čím více vody máme, tím víc soli je třeba k nasycení roztoku).

Měření

Při vážení nesmíme zapomenout váhy z počátku vyvážit na hmotnost skleničky, proto nejprve určíme hmotnost skleničky. V našem případě $m_{\text{sklenička}} = 200$ g.

Rozpustnost soli ve vodě měříme pro pět různých hodnot hmotností vody (50 g, 100 g, 150 g, 200 g a 250 g), přičemž měření pro každou hodnotu hmotnosti vody provedeme třikrát.

Odchylku při vážení vody (a vody se solí) určíme jako polovinu nejmenšího dílku stupnice váhy, v našem případě tedy $\pm 0,5$ g.

Naměřené hodnoty můžeme vidět v tabulce 1¹.

Diskuse

Podle tabulky rozpustnosti uvedené na stránkách Fakulty chemické VUT² je při teplotě 20 °C (což je z uvedených hodnot teplota nejbližší teplotě vody z vodovodu) rozpustnost soli 0,360 (rozpuštění 36,0 g soli ve 100 g vody při nasycení roztoku).

¹ Chyba průměru v tabulce je čistě směrodatná odchylka průměru, u chyb rozpustnosti je již započtena chyba váhy.

² <http://www.fch.vutbr.cz/home/richtera/download/rozpustnosti.pdf>

$\frac{m_{\text{voda}}}{\text{g}}$	$\frac{m_{\text{sůl}}}{\text{g}}$				rozpustnost
	1. pokus	2. pokus	3. pokus	<i>průměr</i>	
50	18,0	17,5	18,5	(18,00 ± 0,29)	(0,360 ± 0,029)
100	34,5	34,0	35,0	(34,50 ± 0,29)	(0,345 ± 0,015)
150	54,0	55,0	53,5	(54,17 ± 0,44)	(0,361 ± 0,010)
200	73,5	74,0	72,5	(73,33 ± 0,44)	(0,367 ± 0,007)
250	86,0	85,5	87,0	(86,17 ± 0,44)	(0,345 ± 0,006)

Tabulka 1: Výsledky měření rozpustnosti soli

Při váženém³ zprůměrování naměřených hodnot rozpustnosti jsme experimentálně rozpustnost soli určili jako $0,355 \pm 0,002$ (rozpuštění 35,5 g soli ve 100 g vody při nasycení roztoku, o zpracování chyby měření někdy příště). Mezi naměřenou a teoretickou hodnotou rozpustnosti soli je jak vidno rozdíl v přesnosti. To je způsobena chybovostí při provádění experimentu – roli zde hraje lidský faktor (určit přesně kdy je již roztok nasycený a nepřesnost při měření váhami. Dále v tabulkách je uváděná rozpustnost čistého NaCl v destilované vodě, zatímco my pracujeme s částečně znečištěnými látkami (kuchyňská sůl s příměsí jódu, voda z vodovodu). Drobnou roli v odchylce od teoretického výsledku může hrát také okolní teplota a tlak.

Tomáš Havelka
havis@fykos.cz

Fyzikální korespondenční seminář je organizován studenty MFF UK. Je zastřešen Oddělením pro vnější vztahy a propagaci MFF UK a podporován Ústavem teoretické fyziky MFF UK, jeho zaměstnanci a Jednotou českých matematiků a fyziků.

Toto dílo je šířeno pod licencí Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0 Unported.
Pro zobrazení kopie této licence, navštivte <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>.

³Vahou je zde převrácený kvadrát odchylky rozpustnosti pro danou hmotnost vody